

Szükséglet- és helyzetfeltárás a mezőtúri járásban élő munkanélküli személyek körében

Bevezetés

A mezőtúri járás munkanélküli populációjára vonatkozó szükségletfelmérésre 2017 áprilisában a EX-ACT Tanácsadó Iroda Kft. megbízásából került sor, a „Mezőtúri járási foglalkoztatási együttműködések” elnevezésű projekt keretében. Az adatfelvételt és az adatok feldolgozását a Revita Alapítvány végezte. A kutatás célja olyan, a célcsoportra vonatkozó információk összegyűjtése volt, amelyek hatékonyan meg tudják alapozni a munkaerőpiaci integrációt szolgáló stratégia kialakítását.

Alkalmazott módszertan bemutatása

A kutatás során a **munkanélküli célcsoport szegmentálására** került sor. A regisztrált álláskeresők, illetve a közfoglalkoztatásba vont személyek esetében kérdőíves felmérés keretében gyűjtöttünk információt: település lakosságának megfelelő kvótát alkalmazó, összesen 150 fős minta került kialakításra.

A **kérdőíves adatfelvétel** mintájába azok az **álláskeresők**, illetve **közfoglalkoztatott személyek** kerültek be véletlenszerűen, akik az adatfelvétel időszakában megjelentek a Kormányhivatalban, illetve közfoglalkoztatotti munkavégzésük során elérhetőek voltak. Ennek megfelelően a települési kvóták nagyságrendi megtartására nyílt lehetőség. (Lásd 1. táblázat)

1. táblázat Mintavétel

Település	Tervezett minta		Végleges elemszámok	
	Közfoglalkoztatott	Álláskereső	Közfoglalkoztatott	Álláskereső
Kétpó	4	2	4	1
Mesterszállás	3	3	3	2
Mezőhék	1	1	1	0
Mezőtúr	45	42	53	37
Túrkeve	26	24	28	23
Összesen	79	72	89	63
	151		152	

Az adatfelvétel a mezőtúri járási kormányhivatal foglalkoztatási osztálya, a települési önkormányzatok, valamint a járási paktum iroda munkatársainak aktív segítségével valósult meg.

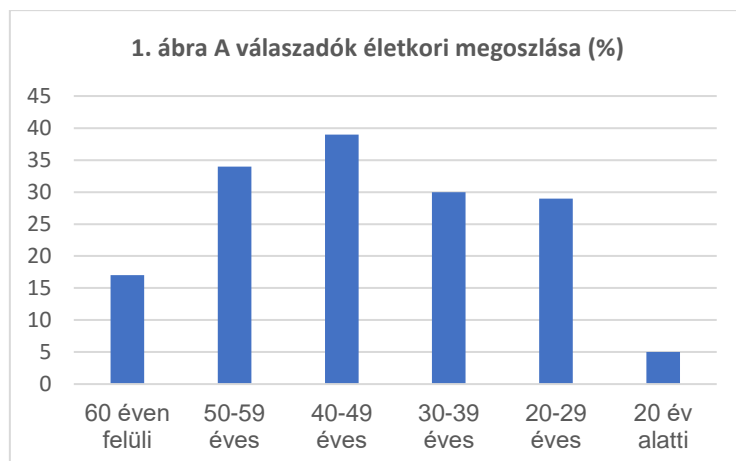
Az **inaktív személyekről** a célcsoportot jól ismerő szakemberek részvételével zajló **fókuszcsoportos interjú** keretében, közvetetten gyűjtöttünk információt, mivel reprezentatív

minta vételére a célcsoport pontos ismeretének (regisztráltságának) hiányában nem volt lehetőség. A fókuszcsoportra a térség minden érintett települése delegált kompetens szakembert, jellemzően a szociális szolgáltató központ munkatársai, az önkormányzat szociális ügyintézői, a roma nemzetiségi önkormányzat képviselője, települési ügysegéd, illetve a kormányhivatal kirendeltségének munkatársa vettek részt a beszélgetésben (összesen 10 fő).

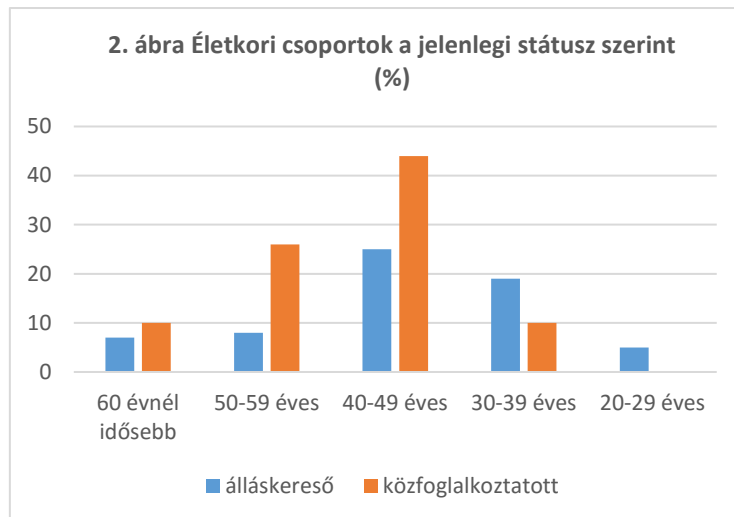
A kérdőíves felmérés eredményei – álláskeresők és közfoglalkoztatottak

A válaszadók demográfiai jellemzői

A 154 fő válaszadóból 90 fő közfoglalkoztatott, 64 fő pedig álláskereső. A nők felülreprezentáltak: 102 fő nő, 52 fő pedig férfi a mintában. Az **életkori** megoszlás kiegyensúlyozott, egyedül a húsz év alatti, pályakezdő fiatalok száma alacsony.

A megkérdezett közfoglalkoztatottak között sokkal magasabb az idősebb korosztályok aránya, mint az álláskeresők között: a közfoglalkoztatottak leginkább a 40 évnél idősebbek közül kerülnek ki.

A megkérdezettek 31,8%-a hajadon vagy nőtlen, 27,9%-a házas, 17,5%-a élettársi kapcsolatban él, 16,2%-a elvált, 5,2%-a pedig özvegy. A közfoglalkoztatottak között több az elvált és az özvegy, mint az álláskeresők között, ami relatíve magasabb életkorukkal van összefüggésben.

A válaszadók kb. 15%-a egyedül él, majdnem 30%-a kétfős háztartásban. 45,5%-uk 3-5 fős **háztartásban** lakik, 9,7% esetében pedig 5-nél több személy él együtt. 36% családjában nincs eltartott személy, 25%-uk egy fő eltartottal él együtt, 36%-uk 2-4 főt tart el, 2,5% pedig 5 főt, vagy annál többet. A közfoglalkoztatottak között kétszer annyian élnek egyedül, mint az álláskeresők között, az álláskeresők között viszont nagyobb a 3-5 fős háztartásokban élők aránya. A közfoglalkoztatottak majdnem 70%-nak háztartásában nincs eltartott vagy egy fő eltartott van, ez az arány az álláskeresők esetében csak 50% - az utóbbi csoportban ugyanakkor nagyobb a 2-4 eltartottal együtt élők aránya.

Csupán a válaszadók 11,7%-a jelezte a **szubjektív élethelyzetére** vonatkozóan, hogy közvetlen környezetéhez képest jobban él, míg 49%-uk saját megítélése szerint hasonlóan, 38% pedig rosszabbul él, mint a környezetében élők. A közfoglalkoztatottak ugyanakkor lényegesen rosszabbnak ítélik meg helyzetüket, mint az álláskeresők: csupán 4,4%-uk jelezte, hogy jobban él környezeténél (álláskeresők 22%), kb. 52% hasonlóan (álláskeresők 44%), és 40% rosszabbnak (álláskeresők 34%) látja helyzetét a szomszédaihoz, ismerőseihez képest.

Iskolai végzettség, tanulmányok

Az **iskolai végzettség** elemzése azt mutatja, hogy a válaszadók 11%-a kevesebb, mint 8 általános iskolai osztályt végzett, 30%-uk általános iskolai végzettségű, 33,7%-uk pedig szakmunkás-végzettséggel rendelkezik. Szakközépiskolai végzettséggel 8,4%, gimnáziumi végzettséggel 13% bír. Felsőfokú szakképzést, technikumot a válaszadók mindössze 1,3%-a (2 fő) végzett, felsőfokú (főiskolai, egyetemi) végzettséggel pedig mindössze 1,9% (3 fő, mindannyian mezőgazdasági jellegű, mérnöki végzettséggel) rendelkezik.

Az álláskeresők között kétszer nagyobb az aránya az általános iskolai végzettséggel sem rendelkezőknek, mint a közfoglalkoztatottak között: 15,6%, illetve 7.8%), illetve közöttük kicsivel magasabb az érettségivel rendelkezők, illetve felsőfokú tanulmányokat is befejezők aránya. A közfoglalkoztatottak között ugyanakkor a szakmával rendelkezők (szakmunkásképzőt vagy szakiskolát végeztek) aránya nagyobb (40%, illetve 26%).

Az **iskolarendszerben középfokon megszerzett szakmák** között¹ legnagyobb súllyal a szakipari szakmák szerepelnek, de relatíve sokan rendelkeznek kereskedelmi szakmákkal is. Adminisztratív, mezőgazdasági, művészeti vagy pénzügyi végzettséggel kategóriánként 2-3 fő bír.

Az **iskolarendszeren kívül megszerzett végzettségek** esetében² a mezőgazdasági végzettségek mellett a gépipari (elsősorban gépkezelői), valamint a szakipari végzettségek jelennek meg a legnagyobb számban. Adminisztratív, pénzügyi, illetve informatikai végzettség néhány megkérdezett esetében volt csak jellemző. Ezek a szakmák az esetek háromnegyedében OKJ-s bizonyítványt is biztosítottak. Elsősorban azokkal a szakmákkal tudtak elhelyezkedni a válaszadók, amelyek vagy hiányszakmának bizonyulnak (gépkezelő, autószerelő, TB- ügyintéző, targoncavezető), vagy a mezőgazdasághoz köthetőek (állattenyésztő, kertész).

Munkatapasztalat

A mintába került válaszadók negyede már 14 éves kora előtt megszerezte **első munkálményét**, és további 43% 18 éves kora előtt kezdett el dolgozni. Mindössze 7% találkozott életében először a munkával 24 éves kora után.

Az érvényes választ adók (135 fő) között a 20-29 éves korosztályban lévők 3-5 **bedolgozott évvel** rendelkeznek. A 30-39 évesek körében jellemzően igen alacsony a bedolgozott évek száma: a csoportba tartozók csupán egynegyedének van 6 évnél hosszabb szolgálati ideje, kb. egyharmaduknak 3-5 év, és szintén egyharmaduknak mindössze 1-2 éve van. A 40-49 éves korcsoportban 15% a 20 évnél többet ledolgozottak aránya, 20%-uk 10-15 évet dolgozott bejelentett munkaviszonyban, 23%-uknak 6-10 éve van, és szintén 23% (!) azoknak az aránya, akik 5, vagy annál kevesebb munkaviszonnyal rendelkeznek. Az 50-59 éves és 60 év feletti korosztály esetében – „bedolgozott éveinek” száma alapján – várhatóan mindenki jogosult lehet öregségi nyugdíjra.

64 fő válaszadó jelezte, hogy eddigi munkaéletútja során volt **nem bejelentett munkaviszonya** is, ugyanakkor a kérdezőbiztosok tapasztalatai szerint nem minden válaszadó vallotta be az ilyen típusú munkaviszonyát. 17%-uk 1, vagy annál kevesebb évet, 7% 1-3 évet, 12,5% 4-6 évet, 8% 7-10 évet, 6% pedig 10 évnél többet dolgozott a szürke- vagy feketegazdaságban. A 10 évnél kevesebb feketegazdaságban eltöltött idő

¹ 49 érvényes válasz

² 117 érvényes válasz

kategóriánként a közfoglalkoztatottakra jellemző, míg 10 évnél többet inkább az álláskeresőktől töltötték nem bejelentett munkával.

A válaszadók negyedének eddig maximum 2 munkahelye volt, 44%-uk 3-5, 25%-uk pedig 6-nál több munkahelyen dolgozott. 115 fő számolt be arról, hogy dolgozott már piaci vállalkozásnál, 105 fő közfoglalkoztatásról, 42 fő állami vagy önkormányzati cégeknél szerzett munkatapasztalatról, és 23 fő civil szervezeteknél töltött munkával töltött időről. A **különböző munkarendeket** tekintve a válaszadók több mint 90%-a dolgozott már napi 8 órás munkaidőben, fele 2 vagy három műszakos munkarendben, szintén fele folytonos munkarendben (vasárnap és ünnepnapokon is műszakban), és negyedének volt már tapasztalata rugalmas munkaidőben, illetve részmunkaidőben is. Szintén 50% azoknak az aránya, akik alkalmi munkavállalásban dolgoztak már.

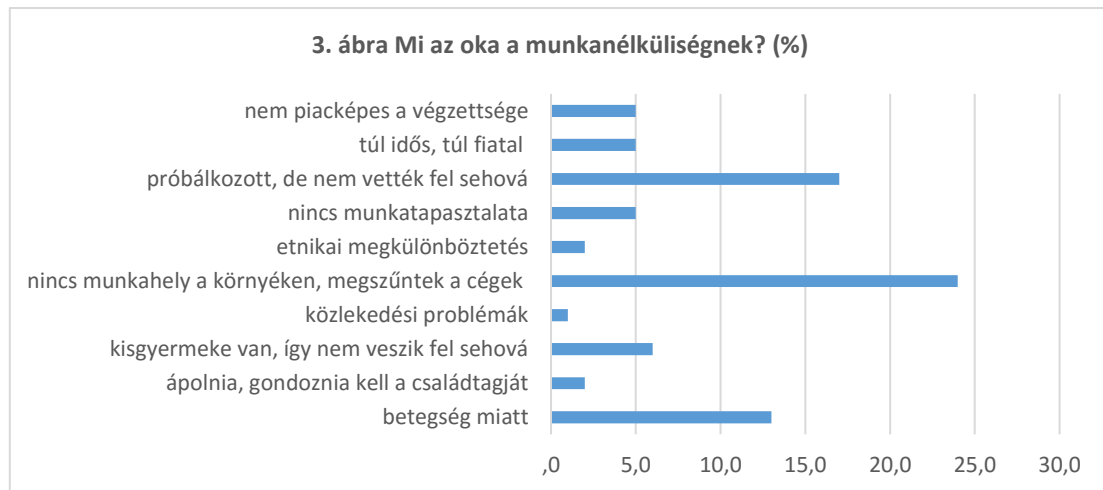
Inaktivitás, munkanélküliség

Az inaktivitási státuszok közül a nőknél leggyakoribb **gyermekgondozási ellátásokat** a nők 95%-a már igénybe vette, de három férfi is volt már GYES-en vagy GYED-en, legalább 4 évig. A nők 31%-a maximum 3 évig, 35%-a 4-6 évig, és 33%-a 7 évnél tovább vette igénybe ezeket az ellátásokat. Az álláskereső és a közfoglalkoztatott csoport esetében nincs különbség ennek az inaktív státusznak a tekintetében.

A válaszadók negyede 1 évig, vagy annál kevesebb ideig volt eddigi életében **regisztrált munkanélküli**, egyötöde maximum 3 évig, 13% 4-6 évig, és 8% 7 évnél hosszabb ideig³. Nem regisztrált munkanélküliségről 29 fő számolt be, közülük 8 fő maximum 1 évig volt ebben a státuszban, 10 fő legfeljebb 3 évig, 5 fő 3-5 évig. „Leszállékolt” státuszról összesen 8 fő számolt be.

A kutatás során fontosnak tartottuk a **munkanélküliség okának szubjektív vizsgálatát** is: a válaszadókat kérdeztük arról, hogy véleményük szerint miért vannak jelenleg munkanélküli státuszban. Legnagyobb számban a munkahelyek hiányát, a rendszerváltás után a munkahelyek megszűnését említették, ezt követi a munkahelyek elutasítása (nem vették fel sehová, hiába próbálkozott), illetve a munkavállalást akadályozó betegség megléte (sokan számoltak be gerinc-betegségekről). A nők esetében a kisgyermek, mint akadályozó tényező jelent meg, ami részben a bölcsődék hiányára, részben a munkáltatók diszkriminatív magatartására vonatkozott. A válaszadók hasonló arányban magyarázták munkanélküliségüket azzal, hogy nincs piacképes végzettségük, illetve túl idősek vagy túl fiatalok (munkatapasztalat hiánya). Többen etnikai diszkriminációról, illetve családtag ápolásának kötelezettségéről számoltak be. A közlekedés problémáit, nehézségeit relatíve kevesen említették.

³ 104 érvényes válasz

Közfoglalkoztatási tapasztalatok

A **közfoglalkoztatásban valaha már munkát végzők** egynegyede jelezte, hogy szüksége volt valamilyen személyes kapcsolatra ahhoz, hogy közfoglalkoztatottként munkát kaphasson. Mezőgazdasági munkát a válaszadók 36%-a, végzettségének megfelelő szakmunkát 17%-a, végzettségétől eltérő szakmunkát 23%-a, területrendezési munkát 34%-a, útkarbantartást 23%-a, kulturális közfoglalkoztatási feladatokat pedig 10% látott el. A közfoglalkoztatás során magával a munkával a válaszadók több, mint 70%-a, a fizetéssel 15%-a volt (teljes mértékben, vagy inkább) **elégedett**. Több mint egyötödük számolt be egyszeri közfoglalkoztatott munkaviszonyról, 30%-uk 2-3 alkalommal, 15% 4-5 alkalommal, 9% több mint 6 alkalommal végzett közfoglalkoztatás keretében munkát. **Ha folyamatosan rendelkezésre állna** a közfoglalkoztatott munkaviszony lehetősége, a válaszadók több mint egyötöde nem keresne állást a nyílt munkaerőpiacon. Ez a vélemény a közfoglalkoztatottak esetében még markánsabban van jelen, közöttük 41% azoknak az aránya, akik ha lehetne, maradnának a közfoglalkoztatásban, az álláskeresőik esetében pedig mindössze 14% ért egyet ezzel a kijelentéssel. A nők 70%-a, szemben a férfiak felével, egy ilyen helyzetben inkább a nyílt munkaerőpiacot választaná.

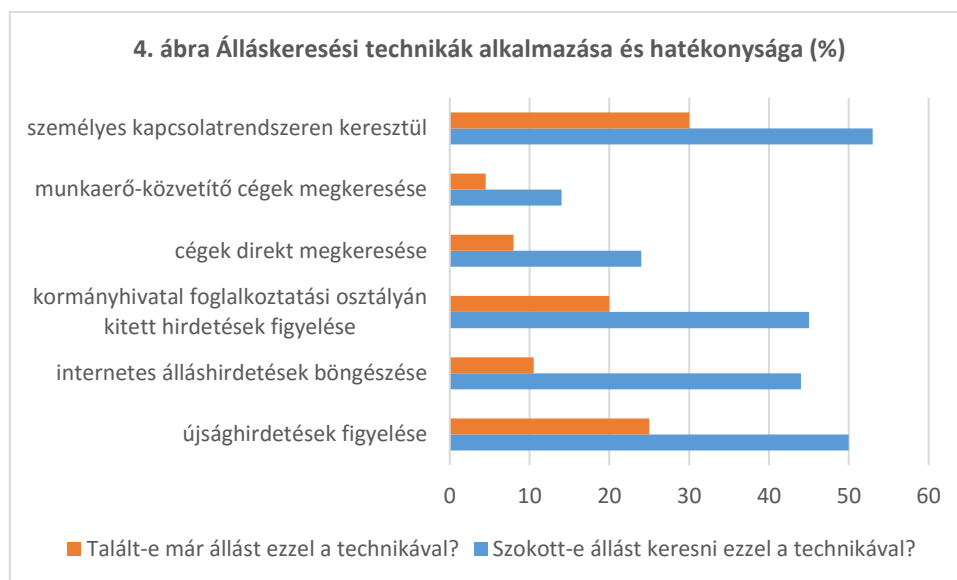
Munkakeresés

A válaszadók közel 60%-a **keres jelenleg állást**; a munkát keresők aránya az álláskeresőik között majdnem 80%, míg a közfoglalkoztatottak között mindössze 46%. A közfoglalkoztatott státuszban lévők között tehát nemcsak azok aránya nagyobb, akik szívesebben maradnának a jelenlegi státuszban hosszú távon is, de azok aránya is, akik jelenleg sem keresnek állást a nyílt munkaerőpiacon. Ezzel a kérdéssel szorosan összefügg az, hogy a válaszadók **szeretnének-e most elhelyezkedni**: itt már csak 70% az igennel válaszolók aránya, ugyanakkor, míg az álláskeresőik között továbbra is 80% azoknak az aránya, akik máris szeretnének munkába állni, már a közfoglalkoztatottak csoportjában is 65% vállalna azonnal

állást. A közfoglalkoztatottak egy része tehát bár szeretne munkába állni, ezért gyakorlati lépéseket nem tesz.

Az álláskeresők gyakorlatilag kizárólag anyagi megfontolásból szeretnének elhelyezkedni, a munka iránti belső igény, a tanult szakmában dolgozni akarás, illetve a nyugdíjra való jogosultság megszerzésének szükségessége alig néhány válaszadó esetében jelent meg. A jó munkahely elsősorban anyagi megbecsülést jelent számukra, de majdnem ennyire fontos a jó munkahelyi közösség is (78 / 69 igen válasz). A jó főnök, aki megbecsüli az alkalmazottakat és az elvégzett munkát is, ugyancsak sokak számára fontos (34 igen válasz). A család mellett is vállalható munkarend, a szakmai szempontok, illetve a biztonság, rendezettség, tisztaság már kevésbé tűnik lényegesnek (13 és 16 igen válasz).

Fontos kérdés a **különböző álláskeresési technikák ismerete és használata**, illetve az azokkal kapcsolatos tapasztalatok. A válaszadók leginkább a személyes kapcsolatrendszerükön keresztüli tájékozódást, illetve az újsághirdetések figyelését preferálják, és ezeket is tartják a leghatékonyabbnak (ugyanakkor ezek esetében sem haladja meg a „sikerességi ráta” – vagyis az, hogy valóban talált-e már valaha munkát az adott technika segítségével – a 30%-ot). A kormányhivatal foglalkoztatási osztályán kitett, illetve az internetes álláskeresési portálokon (ide értve a www.munka.hu oldalról elérhető virtuális munkaerő-piaci portált is) található hirdetéseket is sokan böngészik, az előbbi esetében 20%-os, az utóbbi esetében mindössze 10%-os hatékonysággal. A cégek direkt megkeresése az álláskeresők negyedére jellemző (8%-os sikerességi rátával), legkevésbé pedig a munkaerő-közvetítő cégeket keresik meg, és aki megtette, sem talált munkát ennek segítségével (14% / 4,5%).

A válaszadók majdnem fele nyilatkozta, hogy nagyon nehéz, majdnem lehetetlen állást találnia, és egynegyede tartja az álláskeresést inkább nehéznek. Mindössze egyötödük jelezte, hogy számára inkább, vagy nagyon könnyű elhelyezkedni. A **munkahely megtalálását**

akadályozó tényezők között egyértelműen a strukturális akadályok vannak túlsúlyban: a munkahelyek hiánya magasan a legtöbb említést kapta (53%), de a rossz közlekedés, és a mobilitás hiánya is a válaszadók egynegyedénél jelent meg. A szakmai akadályok között az elavult, nem piacképes végzettséget szintén a válaszadók negyede jelölte meg, a műszakos munkarend elutasítása 16% esetében jelent akadályt. A technikai akadályok között első helyen van az, hogy a válaszadónak nincs anyagi lehetősége állásinterjúra utazni (23%), illetve az otthon lévő kisgyermek, valamint családtag ápolása is 14% és 12% számára okoz gondot az álláskeresés kapcsán.

A válaszadók 43%-a jelezte, hogy van a környéken olyan **munkáltató**, akinél nem szívesen dolgoznak az emberek: ennek oka a nagyon magas terhelés, és az anyagi megbecsülés hiánya. 30% jelezte, hogy volt már olyan munka, amit nem vállalt el – ennek okai között a vállalhatatlan munkarend, a fizikai terhelés és a munkavállaló betegségének összeegyeztethetlensége, a rossz bérezési feltételek, illetve a közlekedési nehézségek jelentek meg.

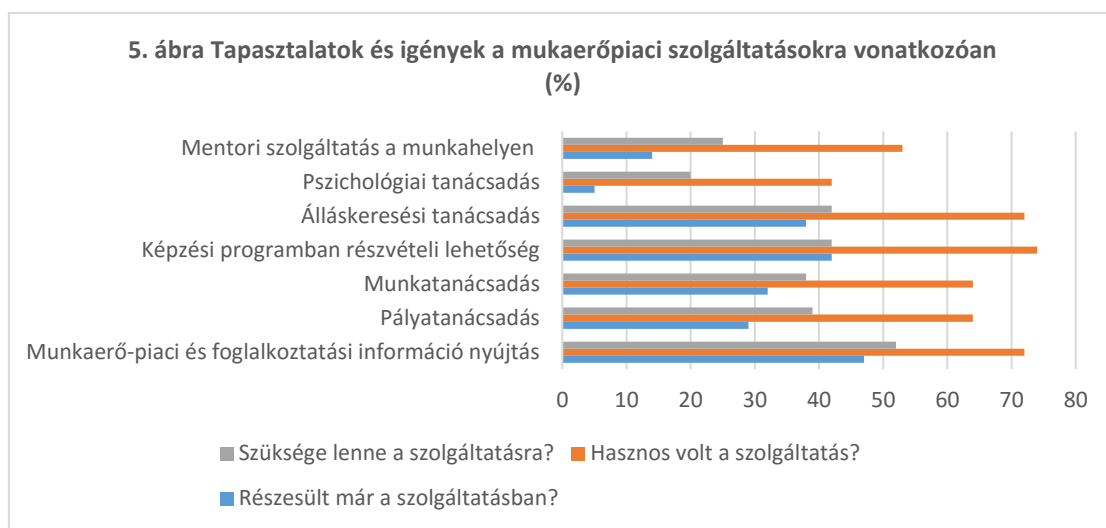
A válaszadók több mint fele vállalna **más településen** lévő munkát, napi bejárás mellett, amennyiben nem lenne messzebb 50 km-nél, útiköltség-térítésben részesülne, jól megfizetnék, és nem kellene műszakban dolgozni, mert azt a közlekedés miatt nem tudná megoldani. Más településen, heti vagy kétheti hazajárással már csak a válaszadók 17,5%-a vállalna, akkor, ha jól megfizetnék, a munkáltató szállást biztosítana számára, és fizetné a hazaút költségeit is. Kevesen jelezték, hogy milyen távolságra lennének hajlandóak menni, de Budapestnél messzebbi települést senki sem jelölt meg. Lakóhelyváltást, költözést ennél többen, 27% vállalna, ha biztos otthona lenne az új munkahelye közelében, jól megfizetnék a munkáját, és tudná tartani a családi kapcsolatokat.

A munkahelyekért folyó verseny tekintetében fontos információ, hogy az álláskeresők hogyan ítélik meg a **munkáltatók kiválasztási szempontjait**. Az álláskeresők szerint eddigi sikeres álláskeresésük során a legfontosabb szempont a motiváltságuk volt, az, hogy valóban akartak dolgozni (81%), ezt követi a lelki és fizikai egészség (69%), a rendezett családi körülmények (65%), és a rugalmasság (54%). A munkakörhöz illeszkedő iskolai végzettség csak a válaszadók 46%-a szerint volt szempont a kiválasztásuknál, és a munkahelyhez közeli lakhely is kevésbé volt fontos (39%). Ezek mellett még az ismeretség, valaki ajánlása jelent meg kiválasztási szempontként.

Munkaerőpiaci szolgáltatások

Az álláskeresők a munkaügyi rendszer keretében már sok esetben találkoztak a **munkához jutásukat elősegítő szolgáltatásokkal**, amelyek megítélése jórészt pozitív. Legtöbben munkaerőpiaci és foglalkoztatási információnyújtásban részesültek (47%), amelyet háromnegyedük hasznosnak is tartott. A válaszadók fele jelezte, hogy jelenleg szüksége lenne erre a szolgáltatásra. Ennél még valamivel kevesebben számoltak be arról, hogy

képzési programban volt lehetőségük részt venni (42%), szintén háromnegyedük találta ezt hasznosnak, és 42% a jövőben szeretne valamilyen képzési programba bekerülni. Az álláskeresési tanácsadás volt a harmadik leggyakoribb szolgáltatás, amellyel az ügyfelek már találkoztak, és több mint 70%-uk hasznosnak is tartotta azt, illetve több mint 40% szívesen részt venne ebben a szolgáltatásban. A pálya- és munkatanácsadást csak az ügyfelek kb. egyharmada ismeri, a résztvevők kb. 60%-a találta hasznosnak, 40% pedig részt venne a szolgáltatásokban. Ennél kisebb arányban munkahelyi mentori szolgáltatásban részesültek már az ügyfelek (14%), közülük is csak minden második találta azt hasznosnak, és csak minden negyedik válaszadó próbálná ki. Legkevesebben pszichológiai tanácsadásban vettek eddig részt (5%), kevésbé találva azt hasznosnak, és a válaszadók alig ötöde igényelné ezt a szolgáltatást.

A válaszadók véleménye szerint az **álláskeresést** egyértelműen **az könnyíténé meg** a legjobban, ha a lakóhely környékén munkahelyteremtésre kerülne sor (68% említette ezt a szükségletet), a második legfontosabb segítség pedig a piacképes végzettség megszerzése lenne (43,5%). Az állásinterjúra történő utazás kapcsán utazási kedvezmény biztosítása (34%), a közlekedési feltételek javítása (25%), illetve a munkavállalásra történő felkészítés (egyéni fejlesztés, képzés, tréning) (21%) lennének még fontosak a munkavállalók számára. 13-13% azok aránya, akik vagy kisgyermekük napközbeni elhelyezésében vagy beteg családtagjuk gondozásában várnának segítséget. Abban, hogy ezeket a támogatásokat kinek kellene biztosítani, egyenlő arányban oszlanak meg a vélemények a kormányzat, a munkáltatók, illetve a kormányhivatal foglalkoztatási osztálya között.

Fókuszcsoportos interjú eredményei – inaktívak

Az inaktívak demográfiai jellemzői

A fókuszcsoportos interjú résztvevői magabiztosan **beazonosították** az inaktív populációt, ugyanakkor a beszélgetés során az inaktív személyek elválasztása a munkanélküli populációtól nehéz feladatnak bizonyult, mivel munkájuk során mindkét csoporttal kapcsolatban állnak. A térség sajátossága, hogy egy munkaügyi ellátórendszerben régebben lezajló foglalkoztatási program következtében az inaktív népesség legnagyobb része regisztrált a munkaügyi ellátórendszerbe, illetve mivel bizonyos településeken az önkormányzat által biztosítható szociális ellátások is regisztrációhoz kötöttek, ma már igen kevés olyan személy él a járásban, akit „egyik rendszer sem lát”. A Mezőtúron élő inaktív személyek vegyes nemi megoszlással jellemezhetőek, szocializációs problémákkal küzdenek, alacsony iskolai végzettségűek (maximum általános iskolai végzettséggel rendelkeznek), 50 év feletti, és megragadtak jelenlegi élethelyzetükben. Más településen élő inaktívakkal kapcsolatban is az a tapasztalat, hogy az ötven év feletti korosztályt érinti ez a státusz, közülük többen olyan nők, akik korábban háztartásbeliek voltak, és most hiába regisztrálnák magukat, nem jogosultak semmilyen ellátásra a munkaviszony hiánya miatt. Több olyan inaktívról is tudnak, akik családi gazdaságból éltek, párjuk meghalt, így a gazdaságot egyedül már nem tudja vinni, és sem magát ellátni, sem munkát keresni nem képes, illetve a munkaviszony hiánya miatt ellátásra sem jogosult. Sok fiatal anya is inaktív státuszban van: mivel a párja kap foglalkoztatást helyettesítő támogatást, ő már nem jogosult rá, és a regisztráció sem jelent számára semmilyen anyagi előrelépést – így ameddig van rá lehetőség, valamilyen gyermekellátási juttatásban maradt. A gyermekek ellátását nehezíti a nukleáris családmodell térnyerése is, így az anyák egyedül maradnak a gyermekek gondozásában, nincs olyan hozzátartozói segítség, amit igénybe vehetnének a munkavállalás érdekében. A közelmúltban jelent meg egy növekvő számú másik fiatal csoport: azok a fiatalok, akik már nem tankötelesek, de még nem tudnak munkát vállalni – a résztvevők tapasztalatai szerint számukra a kormányhivatal foglalkoztatási osztálya sem tud lehetőséget biztosítani, illetve azok a 25 év alatti fiatalok, akiket a törvényi szabályozás miatt nem lehet közfoglalkoztatási programokba közvetíteni, és akik – legalábbis most – az Ifjúsági Garancia program nyújtotta lehetőségeket sem tudják kihasználni. Szintén fontos tapasztalat, hogy mostanra nőtt fel az a generáció, aki szülei közfoglalkoztatott státuszát örökli, vagyis nem a munkára, hanem a közfoglalkoztatásra szocializálódik.

Regisztráció hiányának okai

Az inaktívak közül az elhangzottak szerint az **regisztráltatja** magát a kormányhivatal foglalkoztatási osztályán, aki vagy közfoglalkoztatásba szeretne bekerülni, vagy képzési programban szeretne részt venni. Sokakat visszatart a regisztrációtól az a félelem, hogy valamilyen számára nem elfogadható munkára közvetítik ki, így elesne a relatíve jól fizető

napszámtól is. Általános tapasztalat, hogy aki nem regisztrált, az jellemzően – bejelentve, vagy feketemunka keretében – alkalmi munkavállalóként dolgozik.

Az inaktívak jelenléte a közfoglalkoztatásban

A résztvevők tapasztalatai szerint az inaktívak időnként megjelennek a **közfoglalkoztatásban** is, ugyanakkor az idénymunkák idején eltűnnek, mivel a napszámban végzett munka jobban biztosítja a család megélhetését. Arra is van példa, hogy az inaktívak szociális alapon kérvényezik az önkormányzatnál a biztosított jogviszonyt, és miután az önkormányzat ezt megítéli nekik, alkalmi munkát vállalnak feketén, amivel így többet tudnak keresni.

Álláskeresési gyakorlat

A résztvevők egyetértettek abban, hogy az inaktívak jellemzően ugyanahhoz a munkáltatóhoz járnak vissza (alkalmi munkavállalásban) **dolgozni**, számukra a személyes ismeretség nagyon sokat jelent. A személyes kapcsolati hálóból való kilépés, például az internetes álláskeresés elsősorban a 30 év alattiakra jellemző. Sokakat ösztönöz most az álláskeresésre az, hogy a CSOK igényléséhez szükséges hat hónap munkaviszonyt megszerezzék, és volt, aki szerint ez az ösztönző az inaktívok 60-70%-át is érinti.

Munkavállalás akadályai

A munkavállalás **legnagyobb akadályaként** a magas életkort említették a résztvevők, illetve a helyben elérhető munkahelyek hiányát. Ezek mellett az alacsony iskolai végzettség, a piacképes szakmai hiánya okozza a legnagyobb nehézséget a munkavállalás során, nem pusztán azért, mert sok esetben ez már eleve kizáró ok, hanem azért is, mert a kiválasztási folyamat során alkalmazott tesztek kérdéseit nem értik meg a munkavállalók.

A más településekre való bejárást a rossz közlekedés akadályozza, de már az álláskeresés során az interjúra való utazás is sok esetben lehetetlenné válik a munkavállaló számára, hiszen nincs anyagi forrása az utazás költségeire. Sokaknak jelent az is nehézséget, hogy sikeres elhelyezkedés után a Szolnokon vagy Karcagon elvégzendő egészségügyi vizsgálatra nincs pénzük elmenni. Szintén az anyagi akadályok közé sorolható az, hogy a munkába állás első hónapjának költségeit nem tudja finanszírozni a munkavállaló: az utazáshoz szükséges bérlet megvétele, a többlet étkezési költségek sokak számára leküzdhetetlen akadályokat jelentenek.

A kisgyermekes anyukák esetében a bölcsődei ellátás hiánya jelenti a legfőbb akadályt a munkavállalás során. Ugyanakkor a bölcsőde sem minden esetben jelentene megoldást, mert az alacsony iskolai végzettséggel elérhető műszakos munkarend mellett az anyák a kora reggeli munkakezdésre nem tudnának beérni, a nagyszülőkre pedig sokan azért nem számíthatnak, mert a felemelt nyugdíjkorhatár miatt még azok is dolgoznak.

A férfiaknál sokszor az alkoholizmus és a drogfüggőség, a nők esetében a pszichés problémák megléte jelent további akadályozó tényezőt. Az idősebbek esetében más sok olyan betegség is fennáll, amely akadályát jelenti a munkavállalásnak.

A hosszabb távú otthoni létre történő berendezkedés a megkérdezettek véleménye szerint olyan szocializációs problémákhoz is vezet, amelyek ellehetetlenítik a munkavállaló beilleszkedését a munkahelyi közösségekbe, tartósan munkára képtelen állapotot eredményezve.

A mobilitás hiánya szintén komoly akadálya a munkavállalásnak: a családi házat, a rokonságot nem akarják elhagyni az inaktívak (sem), maximum Szolnokig, Jászberényig mennek el munkát vállalni.

Munkavállalást elősegítő tényezők

Az inaktívak **munkavállalását** a résztvevők szerint jelenleg leginkább az információhiány **hátráltatja**. Ez egyrészt jelenti azt, hogy különböző alrendszerekben dolgozó munkatársak között nincs megfelelő információáramlás (magán a fókuszcsoportos megbeszélésen is sok olyan információ hangzott el a kormányhivatal, illetve a szociális ellátórendszer részéről, amelyekről eddig nem tudtak az ugyanazon ügyfelekkel dolgozó, de más alrendszerhez tartozó munkatársak), másrészt arra vonatkozik, hogy maguk az ügyfelek is kevésbé ismerik a lehetőségeket. A vidéken élőkhez már alig jut el bármilyen információ a támogatási, munkavállalási lehetőségekről. A megkérdezettek szerint tehát a legfontosabb feladat az információáramlás biztosítása lenne: ennek eszköze lehet a helyi újságok, hirdetési felületek kihasználása (plakátok, cikkek), amelyek hatékonyan el tudják juttatni a támogatási lehetőségekről és az elérhető álláslehetőségekről szóló információkat az inaktívakhoz.

Az inaktívak esetében a **személyes információ-átadás** is nagyon hatékony tájékoztatási csatornának bizonyulhat: ezt a munkaügyi ellátórendszer alkalmazottai tudnák a leghatékonyabban kihasználni, akár úgy is, hogy a vidéki tájékoztatási feladatokra humán-erőforrás – bővítést eszközöl a kormányhivatal. Ugyanakkor maga az információ átadása nem minden esetben elegendő, hiszen az inaktívak legnagyobb része nincs munkára kész állapotban, ezért mindenképpen szükséges lenne **egyéni fejlesztésben** is gondolkodni. Elhangzott, hogy Mezőtúron nemsoká indul egy TOP – forrásból finanszírozott pályázat, amely éppen ilyen szolgáltatásokat tervez „házhoz vinni”. A szolgáltatásnyújtásba olyan szakembereket vonnak be, akik szociális végzettséggel és megfelelő gyakorlattal rendelkeznek a feladat ellátására. Ez a modell jó példa lehet a járás számára is, érdemes lenne keresni a disszemináció, szinergia lehetőségeit, hogy minden településre eljuthasson a szolgáltatás. A szociális központ helybe kijáró munkatársainak részvételével szívesen vállalna szerepet a toborzásban, információközvetítésben, álláskeresési tanácsadásban (önéletrajz, motivációs levél írása).

További ösztönző lehetne a **kisgyermek-ellátási intézményrendszer fejlesztése**, a bölcsődei ellátás feltételeinek kialakítása, amely a kisgyermekes anyukák esetében jelentene megoldást a munkavállalást akadályozó tényezők kiküszöbölésére. A rugalmas családi napközik is jó lehetőséget biztosítanának a gyermekelhelyezés rendezésére, mivel idősebb gyerekeket is fogadhatnak. Sokak szerint ugyanis a kisiskolás korosztály elhelyezése is gondot okoz, mivel ők iskola után még nem maradhatnak otthon egyedül, ugyanakkor a tanítási idő befejeztével, amennyiben a szülő még nem ért haza a munkából, nincs megoldva a felügyeletük. A nyári időszak, amikor az idénymunkák lehetőséget adhatnak a munkavállalásra, különösen megoldatlan, szükséges lenne tehát nyári táborokra is. A résztvevők szerint jelenleg az egyházak rendelkeznek a megfelelő infrastruktúrával és humán erőforrással arra, hogy a kisgyermekes és a kisiskolások nappali és nyári ellátásában részt vállaljanak, szükséges lenne tehát velük felvenni a kapcsolatot. A Mezőtúri Roma Nemzetiségi Önkormányzat is szívesen vállalna részt a táboroztatásban. Figyelni kell ugyanakkor arra is, hogy ezek a lehetőségek a szülők számára elérhető áron álljanak rendelkezésre, mivel az érintett családok anyagi lehetőségei korlátozottak.

A **közlekedési feltételek javítása** is sokat segítené a munkavállalás ösztönzésében, ugyanis jelenleg sok településen nagyon ritkák a járatok, ezek gyakoribbá tétele lehetőséget adna a munkavállalóknak a napi bejárással ellátható munkák vállalására. Amennyiben ez a közlekedési társaságnak nem kifizetődő megoldás, a munkásokat szállító járművet a munkáltató is biztosíthatná, bár kisszámú munkavállaló esetében ez a munkáltató számára sem kifizetődő. Ilyen esetben megoldás lehet a több települést is érintő busz. A munkásszállások is fontos előrelépést jelenthetnének a férfi munkavállalók számára, mivel ilyen lehetőség jelenleg egyáltalán nem elérhető.

A **felzárkóztató képzések** kapcsán nagyon pozitív tapasztalatról számoltak be a résztvevők, hiszen az általános iskolai végzettség megszerzése a betanított jellegű munkák esetében belépési feltétel. Ilyen képzéseket helyben lenne szükséges indítani, az ottani kompetens pedagógusok megfelelő erőforrást jelenthetnek, az ügyfelek pedig szívesen járnak iskolába, a felnőttek sem szégyellik azt.

Az elavult szakmával vagy szakmával nem rendelkező munkavállalók **szakképzése** mindenképpen kulcsszerepet játszhat munkaerőpiaci pozíciójuk erősítésében, a 18-45 éves korosztály számára ez fontos kitörési pont lehet a munkanélküliségből. A képzésbe lépést az motiválná leginkább, ha annak elvégzése után azonnali munkába állási lehetőség áll rendelkezésre, javasolt tehát a vállalkozói igényeknek megfelelő szakmai képzések indítása, a képzéseknek a keresleti oldalhoz történő igazítása. A képzési kínálat kialakításában a járási hivatal szívesen szerepet is vállalna.

A roma populáció kulturális heterogenitása jelenleg még az ellátórendszerekben élők számára is ismeretlen: ahhoz, hogy hatékonyan lehessen velük együttműködni a

munkavállalást elősegítő kezdeményezésekben, mindenképpen fontos a **roma populáció belüli eltérő kulturális és szocializációs minták ismerete**, az ezek figyelembe vételével kialakított módszerek kidolgozása. Nagyon hasznos lenne a kormányhivatalban olyan roma referensek alkalmazása (akár közfoglalkoztatás keretében is), akik értnek a romák nyelvén (beszélnek is a megfelelő cigány nyelvjárásban), és támogatást tudnak biztosítani nemcsak az adatlapok, hivatalos papírok értelmezésében, de az ügyfelek motiválásában is. (Ezt megerősíti a kérdőíves kutatás azon tapasztalata is, hogy a kormányhivatalnál felvett kérdőívek esetében a kérdés hatékonyságát nagymértékben növelte az, hogy a kérdezőbiztosok maguk is romák voltak, beszéltek a megfelelő cigány nyelvjárást, és el tudták magyarázni a kérdéseket az ügyfelek saját nyelvén.) A **romákkal szembeni diszkrimináció** ugyanakkor sok vállalkozó esetében jelen van, ennek feloldására nem hangzottak el konkrét javaslatok.

A **szenvedélybeteg munkavállalók** esetében a prevenció jelenlegi eszközei a résztvevők szerint nagyon alacsony hatékonysággal működnek, új, innovatív eszközök alkalmazására lenne szükség a fiatal korosztály védelme érdekében. Az idősebb szenvedélybetegek esetében a védett munkahelyek megteremtése jelenthetne megoldást, esetleg tranzit-jellegű szerepet is felvállalva.

A **távmunka, a bedolgozói rendszerben történő munkavégzés** olyan megoldás lehet a munkavállalók számára, amely a leginkább illeszkedik lehetőségeikhez, s amely nem a strukturális átalakításokat igénylő, egyelőre sokszor irreális megoldásokra építene. Az egyszerű, betanított munkákat minden korosztály el tudná látni, és rugalmassága miatt a kisgyermekesek számára is beilleszthető lenne a napi rutinba. A teljesítménybérezés is megfelelő ösztönző lehetne a munkavállalók számára, és részükről sem várna el jelenleg komolyabb változtatást, költségigényes egyéni fejlesztésben való részvételt. A munkavállalók számára a részmunkaidős foglalkoztatás is biztosíthatná azt a rugalmasságot, amelyre szükségük van. Az alacsony iskolai végzettség miatt a mezőgazdasági, de állandó, nem a szezonálisra épülő munka is lehet számukra megfelelő munkaerőpiaci lehetőség (feldolgozó-ipar fejlesztése).

A résztvevők szerint a fejlesztések során a **kormányhivatal foglalkoztatási osztálya** játszana kulcsszerepet. Feladata lehetne a vállalkozói szféra és az önkormányzatok közötti párbeszéd kialakítása. A szociális ellátórendszerrel együttműködve sokkal nagyobb szerepet kellene vállalnia az állásba közvetítésben, aktívabbnak kellene lennie a társszervezetekkel való együttműködések generálásában és fenntartásában. Munkájának hatékonyságát segítené, ha valamilyen formában vállalná szociális szakemberek alkalmazását, akiknek megfelelő rálátása, kompetenciája van az ügyfelek problémáinak komplex megoldására, a munkába történő integrációt jelenleg akadályozó tényezők elhárítására.

Összegzés

A kutatás legfontosabb eredményei a következők:

- A mintába került válaszadók 41% alacsony iskolai végzettségű (maximum nyolc általános végzettsége van).
- A közfoglalkoztatottak között sokkal magasabb az idősebb korosztályok aránya, mint az álláskeresők között: a közfoglalkoztatottak elsősorban a 40 évnél idősebbek közül kerülnek ki.
- A közfoglalkoztatottak lényegesen rosszabbnak ítélik meg környezetükhöz viszonyított anyagi helyzetüket, mint az álláskeresők.
- A munkanélküliség okát a válaszadók leginkább a munkahelyek hiányában, a rendszerváltás után megszűnő munkahelyekben látják; ezt követi a munkahelyek elutasítása, illetve a munkavállalást akadályozó betegség megléte.
- A közfoglalkoztatás során magával a munkával a válaszadók több, mint 70%-a, a fizetéssel 15%-a volt elégedett. Ha folyamatosan rendelkezésre állna a közfoglalkoztatott munkaviszony lehetősége, a válaszadók több mint egyötöde nem keresne állást a nyílt munkaerőpiacon. Ez a vélemény a közfoglalkoztatottak esetében még markánsabban van jelen, közöttük 41% azoknak az aránya, akik ha lehetne, maradnának a közfoglalkoztatásban.
- A válaszadók közel 60%-a keres jelenleg állást; a munkát keresők aránya az álláskeresők között majdnem 80%, míg a közfoglalkoztatottak között mindössze 46%. A közfoglalkoztatott státuszban lévők között tehát nemcsak azok aránya nagyobb, akik szívesebben maradnának a jelenlegi státuszban hosszú távon is, de azok aránya is, akik jelenleg sem keresnek állást a nyílt munkaerőpiacon. Ezzel a kérdéssel szorososan összefügg az, hogy a válaszadók szeretnék-e most elhelyezkedni: itt már csak 70% az igennel válaszolók aránya, ugyanakkor, míg az álláskeresők között továbbra is 80% azoknak az aránya, akik máris szeretnék munkába állni, már a közfoglalkoztatottak csoportjában is 65% vállalna azonnal állást. A közfoglalkoztatottak egy része tehát bár szeretne munkába állni, ezért gyakorlati lépéseket nem tesz.
- Az álláskeresők gyakorlatilag kizárólag anyagi megfontolásból szeretnék elhelyezkedni, a munka iránti belső igény, a tanult szakmában dolgozni akarás, illetve a nyugdíjra való jogosultság megszerzésének szükségessége alig néhány válaszadó esetében jelent meg.
- A jó munkahely elsősorban anyagi megbecsülést jelent a válaszadók számára, de majdnem ennyire fontos a jó munkahelyi közösség is.
- Az álláskeresés során a válaszadók leginkább a személyes kapcsolatrendszerükön keresztüli tájékozódást, illetve az újsághirdetések figyelését preferálják, és ezeket is tartják a leghatékonyabbnak (ugyanakkor ezek esetében sem haladja meg a „sikerességi ráta” – vagyis az, hogy valóban talált-e már valaha munkát az adott technika segítségével – a 30%-ot).
- A munkahely megtalálását akadályozó tényezők között egyértelműen a strukturális akadályok vannak túlsúlyban: a munkahelyek hiánya magasan a legtöbb említett

kapta, de a rossz közlekedés és a mobilitás hiánya is a válaszadók egynegyedénél jelent meg.

- A válaszadók több mint fele vállalna más településen lévő munkát, napi bejárás mellett, amennyiben nem lenne messzebb 50 km-nél, útiköltség-térítésben részesülne, jól megfizetnék, és nem kellene műszakban dolgozni. Lakóhelyváltást, költözést ennél többen, 27% vállalna, ha biztos otthona lenne az új munkahely közelében, jól megfizetnék a munkáját, és tudná tartani a családi kapcsolatokat.
- Az álláskeresők szerint eddigi sikeres álláskeresésük során a legfontosabb szempont a motiváltságuk volt, az, hogy valóban akartak dolgozni, ezt követi a lelki és fizikai egészség, a rendezett családi körülmények, és a rugalmasság.
- Az álláskeresők a munkaügyi rendszer keretében már sok esetben találkoztak a munkához jutásukat elősegítő szolgáltatásokkal, amelyek megítélése jórészt pozitív.
- A válaszadók véleménye szerint az álláskeresést egyértelműen az könnyítené meg a legjobban, ha a lakóhely környékén munkahelyteremtésre kerülne sor, a második legfontosabb segítség pedig a piacképes végzettség megszerzésének lehetősége lenne.
- Az inaktívak csoportját az ötven év feletti, biztosított jogviszonnal nem, vagy alig rendelkezők, a kisgyermekes édesanyák, valamint a már nem tanuló, de még nem is dolgozó fiatalok alkotják.
- Az inaktívak sok esetben – elsősorban alkalmi munkavállalás keretében, idegnyomunkákban – dolgoznak, jellemzően ugyanannál a vállalkozónál évek óta.
- Az álláskeresést a munkára való felkészültség hiánya, az alacsony iskolai végzettség, a közlekedés nehézségei, a bezártság, elszigeteltség, illetve mentális problémák nehezítik meg.
- Az inaktívak munkavállalását egy befogadóbb, helybe információkat és szolgáltatásokat hozó, ágazatközi együttműködésen alapuló rendszer tudná a leghatékonyabban segíteni képzéseken, egyéni fejlesztésen keresztül. A kormányhivatalnak a fejlesztések során központi, koordinátori feladatokat lenne szükséges vállalnia.